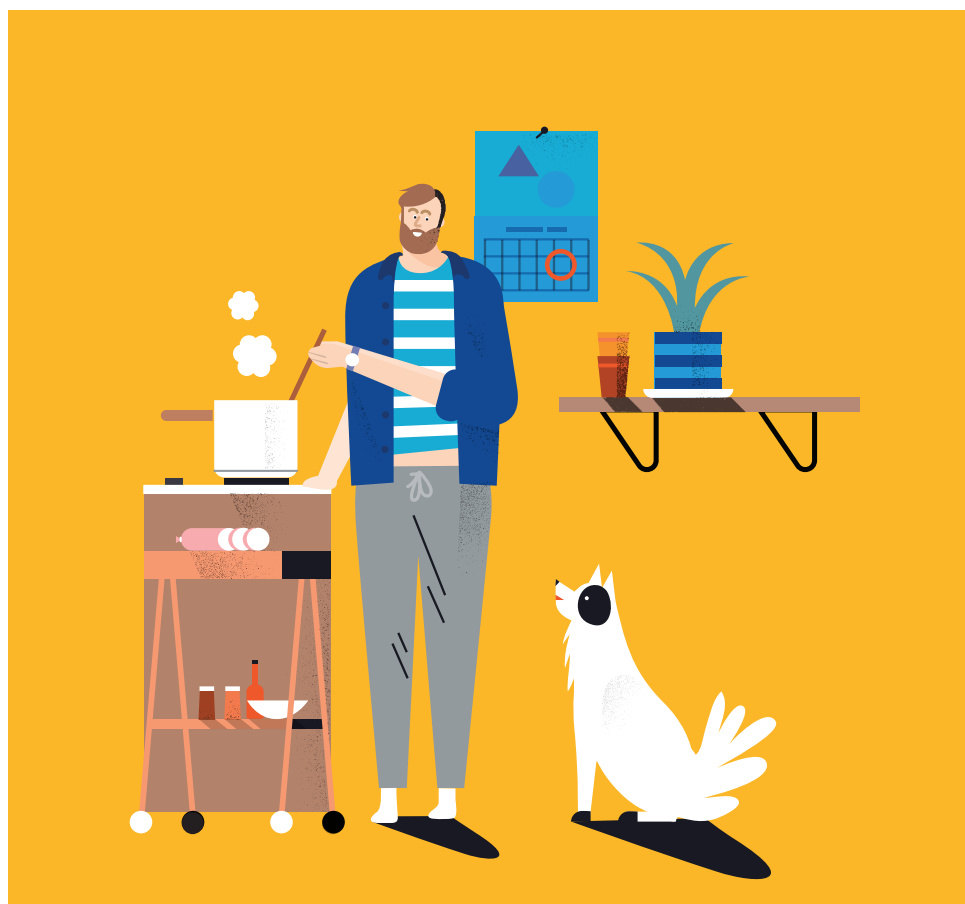

Kela®

Áigápuátutorjá

UANIHÁVT JA ČIELGASÁVT

Siskáldâs

Áigápuátutoorjâ	1
Mii lii áigápuátutoorjâ?	2
Moi koloi várás torjuu puáhtá uážžud?	3
Moh puáđuh vaikutteh torjuu?	5
Maht torjuu meeri rekinistoo?	6
Uuccâm já máksim	8
Návt Kela palvâl	13

Áigápuátutorjâ

Taan tiedettemčáállusist
muštâluvoo
vuáđuáigápuátutorjust.
Tun puávtâh finnid tom Kelast,
jis tuu puáđuh, omâduvah
já eres torjuuh iä lah tuárvi
velttidmettum argâkoloid,
tego purrâmušân já asâmân.

Tiedettemčáálus muštâl
ive 2020 tiileest.
Mieldi iä lah puoh
torjuu detaljeh.

Seelvât ain ovdil
vuáđuáigápuátutorjuu uuccâm,
ete puávtâh-uv tun finnid eres
Kela hiäduid.
Eres áigápuátun lohtâseijee
Kela torjuuh láá ovdâmerkkân
aassâmatorjuuh já
pargottesvuotâtorjâ.
Toh láá oovdânpuohtum
jieijâs tiedettemčáállusijn.

Puávtah uážžud iše meid
kielâst, kost aasah.
Jieijâs kielâ torjuin já palvâlusâin
uážuh tiäđu kielâ viermisijdoin
tâi sosiaaltoimâttuvâst.
Kielâ torjuuh láá ovdâmerkkân
tievâsmittee já estâdeijee
áigápuátutorjuuh.

Tiervâsvuodâtipšoost tun uážuh
tiäđu tiervâsvuodâkuávdâást.

Mii lii áigápuátutorjâ?

Tun puávtáh uuccâđ áigápuátutorjuu, jis tuu puáđuh já omâduvah iä lah tuárvi velttidmettum koloid. Velttidmettum koloh láá ovdâmerkkân koloh asâmân, purrâmušân, tiervâsvuodâtiipšon já pihâsáid.

Áigápuátutorjust láá kulmâ uási:

- vuáđuáigápuátutorjâ
- tievâsmittee áigápuátutorjâ
- estâdeijee áigápuátutorjâ.

Vuáđuáigápuátutorjâoccoo Kelast.

Tust pyehtih lede meid eromâš koloh, moi várás tun jiehk pyevti uázžud vuáđuáigápuátutorjuu. Talle kieldâ puáhtá kuorâttállâm miel miedettiđ tunjin tievâsmittee tâi estâdeijee áigápuátutorjuu.

Uusâ ain vistig vuáđuáigápuátutorjuu Kelast. Tun puávtáh almottiđ vuáđuáigápuátutorjuu ucâmušast, jis tust láá koloh, moid tun tarbâšah tievâsmittee tâi estâdeijee torjuu, čäáli taid koloid ucâmuš sajan Lasetiäđuh. Tun puávtáh pivdeđ siämmást, ete Kela sirdá ucâmuš kieldâ kiedâvuššâmáál.

Moi koloi várás torjuu puáhtá uážžud?

Vuáđuáigápuátutorjuu ij pyevti uážžud puohlágán koloid.

Vuáđuáigápuátutoorjâ lii uáivildum velttidmettum koloid, tego purrâmušân já pihtásáid.

Áigápuátutorjust tuhhiittettee koloh láá juáhásâm vuáđu-uáassin já eres vuáđukolloon.

Vuáđu-uási

Vuáđu-uásán lii rekinistám valmâšin jyehipiäiválii áigápuátun kullee koloid, nuuvtko purrâmuš já pihtâseh.

Ko tun uusah torjuu, te tun jieh taarbâš oovdânpyehtid kuuitâid tâi rekigijd tain koloin.

Ko áigápuátutorjuu rekinistoo, jyehi peerâjesânân rekinistoo jieijâs vuáđu-uási.

Vuáđu-uási ana sistees

- purrâmuškoloh
- piivtâskoloh
- uccâ tiervâsvuodâhuolâttâskoloh (ovdâmerkkân jieštípšotalkkâseh, mooid ij taarbâš talhâsmiärádâs)
- persovnlíi putesvuodâst já pääihi putesvuodâst šaddee koloh
- páihâlâšjotoluv kevttim
- aavis tiilám
- puhelin já tiätujotoluv kiävttu sehe viermiohtâvuodah
- puđâldem- já virkosmittem
- eres västideijee jyehipiäiválii áigápuátun kullee koloh.

Eres vuáđukoloh

Tuu tile mielđ torjuu puáhtá lasseen miedettiđ meid eres vuáđukoloid.

Jis tun uusah torjuu taid koloid, te tun koolgah toimáttiđ Kelan tooid lohtâseijee čielgiittâsâid (ovdâmerkkân láigusopâmuš tâi reekkig).

Kela váldá vuotân taid koloid tievâslávt, jis toh láá kuáhtuliih.

Eres vuáđukoloh láá

- aassâmkoloh (ovdâmerkkân láigu, vaastâ, šledgâ, päikkítáhádâs já peerâtaálu tipšokoloh)
- velttidmettum varrimkoloh já láigutáhádâsah
- almos tiervâsvuođâhuolâttâs koloh, maid vuáđu-uási ij ane sistees (ovdâmerkkân tiervâsvuođâkuávdáá äššigâsmáávusuh, reesepttalkkâseh já čalmelaasah)
- paarnij kieldâlii peivitiþšo koloh
- škovlâlij iideed- já eehidpeivitoimâ koloh
- tiätu koloh, moh šaddeh káidusvaanhimân päärni teivâmist
- velttidmettum persovntuođâštus, orroomäššikirje tâi madhâšemäššikirje haahâmkoloh.

Moh puáđuh vaikutteh torjuu?

Vuáđuáigápuátutorjuu miärán vaikutteh puoh puáđuh já omâduvah, moh tust já tuu perrust láá.

Puáđoid rekinistojeh meid torjuuh, maid tun uážuh.

Vuáđuáigápuátutoorjâ lii majemuu tile ekonomâlâš toorjâ. Tot meerhâš, ete tun koolgah uuccâđ vistig eres torjuuid, moid tust lii vuoigâdvuotâ.

Kela mäksim eres torjuuh láá ovdâmerkkân

- pargottesvuotâtorvo
- aassâmtorjuuh
- iäláttuvah
- uápputoorjâ
- puoccâmpenviruttâ
- vaanhimijpeiviruttâ
- pärnilase
- päikkitipšotoorjâ
- elettemtoorjâ.

Ko áigápuátutorjust meriduvvoo, te puáđuh váldojeh huámmášumán nettomeerrin adai viäruu maŋa.

Lii pyeri mušted, ete áigápuátutorjuu vaikutteh meid kevttimnâál orroo omâduvah, tego paŋkkittelist šiäštust orroo ruudah.

Maht torjuu meeri rekinistoo?

Puávtáh uážžud
vuáđuáigápuátutorjuu,
jis tuu tuhhiittettee koloh láá
stuárráábeh ko puáduh já väärih.

Kela taha tuu puáduin já koloin
rekinistem.
Vuáđu-uási kulá koloid.
Rekinistem vuáđuld čiälgá,
ete mon ennuv tun puávtáh uážžud
vuáđuáigápuátutorjuu.

Torjuu meeri rekinistoo nuuvt,
ete puáduin kepiduvvoje koloh,
moos puáhtá uážžud
áigápuátutorjuu.

Áigápuátutorjust ij moonâ viäru.

Uánádâs e/mp uáivild
euro/eurod mánuppaajeest.

Ovdâmerkkâ áigápuátutorjuu mere rekinistmist

Sáará lii pargottes ohtuuhuolâtteijee, kiäst láá 11- já 13-ihásiih päänih. Sun oca Kelast vuáđuáigápuátutorjuu, tastko suu ruudah iä pijssáa puoh koloid.

Perruu puáđuh láá

- pargomarkkkântoorjá
já pärnialedem
662,72 e/mp
- pärnilase já
ohtuuhuolâtteijeealedem
326,72 e/mp
- aassâmtoorjá
592 e/mp
- elettemtoorjá
334,02 e/mp.

Perruu koloh láá

- láigu 810 e/mp
- čäcimáksu 45 e/mp
- táváliih argâkoloh adai
vuáđu-uási, mon miärán
vaaikut perruu stuárudâ
1 250,51 e/mp
- ohtuuhuolâtteijee
572,52 e/mp
- vuossâmuš paijeel 10-ihásâš
päрни
351,55 e/mp
- nubbe paijeel 10-ihásâš päрни
326,44 e/mp.

Boadut oktiibuot: 1 915,06 e/mb

Koloh ohtsis: 2 105,51 e/mp

Puáđuin kepiduvvojeh koloh:

$1\ 915,06\ \text{e/mp} - 2\ 105,51\ \text{e/mp} = -190,45\ \text{e/mp}.$

Sáará perrui máksoo vuáđuáigápuátutorjá 190,45 e/mp.

Uuccâm já mäksim

Uusâ vuáđuáigápuátutorjuu viermist:

www.kela.fi/viermist

Täärhist ucâmušâst, ete moh lahtoseh tast kalgeh leđe. Lahtosijd puáhtá toimâttid viermist.

Tun puávtáh uuccâđ torjuu meid luámáttuvvâin, mon uázžu Kela toimáttuvvâin já viermisijđoin:

www.kela.fi/luamattuvah

Jis tun uusah torjuu luámáttuvvâin, te vuolgât tom poostâ peht Kelan.

Kela čujottâs lii

Kela
PL 10
00056 KELA

Uuccâm njálmálávt

Jis tun jieh pyevti uuccâđ vuáđuáigápuátutorjuu viermist tâi päävirluámáttuvvâin, te tun puávtáh uuccâđ tom meid njálmálávt. Suáiti talle Kelan tâi moonâ Kela toimáttâhân.

Mon kuhháá kiedâvuššâm pištá?

Mušte tevidiđ ucâmuš huolâlávť já toimâttiđ Kelan puoh lahtoseh, moh tarbâšuvvojeh ucâmušâst. Tot huáput ucâmuš kiedâvuššâm.

Jis ucâmušâst láá puoh tárbuliih tiäđuh, te tun uážuh Kelast miärádâs 7 argâpeeivi siste.

Jis Kela miäruštâl oovtâst tuin, ete ucâmuš lii huápulâš, te tot čuávdoo siämmáá tâi čuávuváá argâpeeivi.

Kuás torjuu máksoo?

Ko Kela lii kiedâvuššâm tuu ucâmuš, te tun uážuh pááikán miärádâs tast, ete uážuh-uv torjuu.

Miärádâsâst muštâleh torjuu mere, vuáđustâsâid já máksupeeivi. Tun uážuh miärádâs meid talle, ko tunjin ij lah miedettum toorjâ.

Vuáđuáigápuátutorjuu máksupeivi lii mánuppaje 1. paŋkkipeivi.

Jis tuu torjuu máksu ij kiergân merikoskâsii máksupiäiván, te tot máksoo miärádâstoohâm ohtâvuodâst.

Talle ruudah láá tuu paŋkkitilist 2 paŋkkipeeivi keččin miärádâsâst.

Jis tun halijdah,
te Kela puáhtá máksid
vuáđuáigápuátutorjust
lááigu njuolgist láiguadeleijej.
Kela puáhtá meid máksid
tuu šledgâreekkig tâi
päikkítáhádâs njuolgist
reekkigadeleijej.

Ko tun lah finnim miärádâs
vuáđuáigápuátutorjust,
te tun puávtáh uuccâđ torjuu
toos lasseen rekigij várás,
maid lah finnim miärádâs maņa.
Rekigij máksupeivi kalga leđe tuu
miärádâs vyeimistorroom ääigi.
Máksupeivi uáivild algâalgâlii
reekkig máksupeeivi,
ij muštottâsreekkig máksupeeivi.
Tuu finnim miärádâsâst muštâleh
tärhibeht, ete maid rekigijd tun
puávtáh toimâttid Kelan.

Máksučonnâsem

Uási tuu vuáđuáigápuátutorjust
puáhtá adelid máksučonnâsmin.
Máksučonnâsem puáhtá uázžud
ovdâmerkkân talkkâsij
tâi čalmelaasâi várás.

Tun uázuh máksučonnâsem
miärádâs ohtâvuodâst.
Máksučonnâsmist muštâleh,
ete maid toin puáhtá máksid
käävpist.

Ko tunjin miedettuvvoo
vuáđuáigápuátutoorjâ,
te tun uázuh siämmást
máksučonnâsem apteekân.
Máksučonnâsmáin tun uázuh
tuu tarbâšem reesepttalkkâsijd.

Talkkâsij máksučonnâsem
sirdâšuvá Kelast apteekân
viermi peht.
Apteekist pijssáá,
ete tun čááitáh tuu Kela-koortâ
tâi persovntuodâštus.

Almoot, jis tuu tiileest tábáhtuveh nubástusah

Jis tuu tiileest tábáhtuveh nubástusah, tot puáhtá vaikuttid Kela torjuid. Tagareh nubástusah pyehtih lede ovdâmerkkân asâmist, peerâtiileest tâi puáduin tábáhtuvvee nubástusah.

Mušte almottid nubástusâin Kelan. Puávtáh almottid nubástusâin viermist, puhelimist tâi toimâttuvâst.

Tuu ovdâsvástádâssân lii jieijâd uásild visásmittid, ete Kelast láá olmâ tiäđuh kevttimnáál. Talle toorjâ máksoo tunjin olmâ stuárusâžžân.

Uusâ nubástus Kela miäradâssân

Jis jurdáh ete Kela miäradâssât lii feilâ, tun puávtáh uuccâđ tarkkum miäradâssân. Tarkkumocco Kelast.

Táárbu mielđ tun puávtáh uuccâđ njuolgim njuolgimvátámâškuávdáást.

Tun uázuh miäradâsreeivâ mielđ ravvuid tast, ete maht njuolgimocco.

Tarbâšâh-uv iše?

Tun puávtáh uážžud
persovnlíi palvâlem
Kela palvâlemäššitobdest
puhelimáin tâi toimâttuvâst.

Jis tust tâi tuu perrust
líi tárbu savâstállâđ
kielđâ sosiaalpalvâlusâi
áámmátlâš ulmuin,
Kela já kielđâ pyehtih
ohtsâšporgâđ tuu tile mielđ.

Návt Kela palvâl

Viermist

Kela viermisijđoin tun uážuh tiäđu já puávtáh hoittáđ tuu aašijđ:

www.kela.fi/anaraskielan

Viermist tun puávtáh rekinistid torjui euomeerijđ:

www.kela.fi/laskurit (suomâ- já ruotâkielân)

Viermiášástállâmpalvâlusâst tun puávtáh tipšod ienááš Kela-aašijđ:

www.kela.fi/viermist

Čáládât ášástállâmpalvâlusân jieijâd viermipankkkitubdâlduvâiguin tâi tuu puhelin moobiilvisásmitmáin. Viermiášástállâmpalvâlusâst tun puávtáh uuccâđ torjuid, vuolgâttid lahtosijđ, tärhistid tuu ucâmuš tile, vuolgâttid saavâid, almottid nubástusâin já lopâttid torjuu.

Tarbâšah-uv tuulhâ?

Jis tun tarbâšah tulkkum, te vääldi ohtâvuodâ Kelan. Kaavnah lasetiäđu tulkkuumist Kela sijđoin.

www.kela.fi/tarbasah-uv-tuulha

Puhelimist

Suomâkielâlâš palvâlus vu-vá 9–16.

Aassâm.....020 692 210

Almugijkoskâsâš

ääših.....020 634 0200

Áigápuátutoorjâ.....020 692 207

läláttuvah.....020 692 202

Maassâdpeerrâm.....020 634 4940

Oppâm..... 020 692 209

Pargottesvuotâ.....020 692 210

Puáccám

já koortah 020 692 204

Vaanhimvuotâ..... 020 692 206

Vajoidittem já

vádulâštorjuuh.....020 692 205

Toimâttuvast

Täärhist palvâlemsoojij ohtâvuotâtiäđuid já ávusorroomaagijđ viermist:

www.kela.fi/toimattuvast

Puávtáh värivid ääigi

Tun puávtáh värivid ääigi puhelinpalvâlusân tâi toimâttâhân.

www.kela.fi/ajanvaraus (suomâ- já ruotâkielân)

Kela anarâškielân

Anarâškielâlijd viermisiijđoh:

www.kela.fi/anaraskielan

Anarâškielâlijd tiedettemčáálluseh:

Almos aassâmtoorjâ

■ Áigápuátutoorjâ

läláttuvah já eres torjuuh iäláttuvuážžoi

Oppâm já viärjukenigâsvuotâ

Pargottesvuotâ

Puoccâm já vajoidittem

Pärniperruuh

Varrim Suomân tâi Suomâst olgoenâmáid

Anarâškielâlijd tiedettemčáállusijđ puáhtá printtid
Kela viermisiijđoin